



ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně Jitky Zavřelové a soudců Petra Mikeše a Milana Podhrázkého v právní věci žalobce: **F. L.**, zastoupený JUDr. Oldřichem Heinem, obecným zmocněncem, bytem Kollárova 6, Plzeň, proti žalovanému: **Krajský úřad Plzeňského kraje**, se sídlem Škroupova 18, Plzeň, proti rozhodnutí žalovaného ze dne 16. 1. 2020 čj. PK-DSH/14320/19, o kasační stížnosti žalovaného proti rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 26. 11. 2020, čj. 17 A 20/2020-53,

t a k t o :

- I. Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 26. 11. 2020, čj. 17 A 20/2020-53, **se ruší.**
- II. Rozhodnutí žalovaného ze dne 16. 1. 2020 čj. PK-DSH/14320/19, **se ruší a věc se vrací** žalovanému k dalšímu řízení.
- III. Žalovaný **je povinen** zaplatit žalobci na náhradě nákladů řízení částku 3 000 Kč, a to do 30 dnů od právní moci tohoto rozsudku.

O d ů v o d n ě n í :

I. Vymezení věci

[1] Žalobce dne 7. 5. 2019 doprovázel svoji šestiletou vnučku, kterou při přecházení ulice srazilo a zranilo couvající osobní vozidlo. Žalobce dle svého vyjádření vnučku po nárazu zkontroloval, byla sice otřesená, ale na nohou, které jí vozidlo přejelo, neměla žádná viditelná zranění. Měla pouze trochu rozražený ret. Žalobce proto z místa nehody i s vnučkou odešel, aby ji předal její matce. Z místa nehody odjela i řidička, která dítě srazila.

[2] Žalobce podle Magistrátu města Plzně, odboru správních činností, oddělení dopravních přestupků (dále jen „prvostupňový správní orgán“) byl účastníkem nehody, při níž došlo ke zranění osoby. Protože jako účastník nehody odešel z místa nehody, aniž by dopravní nehodu neprodleně ohlásil policistovi, porušil povinnosti plynoucí z § 47 odst. 4 písm. a) zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu), a to za použití § 47 odst. 3 písm. b) zákona o silničním provozu, a dopustil se přestupku podle § 125c odst. 1 písm. i) bodu 2 zákona o silničním provozu. Protože žalobce současně nesetřval na místě nehody až do příchodu policisty nebo se na toto místo neprodleně nevrátil po poskytnutí nebo přivolání pomoci, porušil povinnost plynoucí z § 47 odst. 4 písm. c) zákona o silničním provozu a dopustil se přestupku podle § 125c odst. 1 písm. i) bodu 4 téhož zákona. Za tyto přestupky prvostupňový správní orgán žalobci uložil pokutu ve výši 2 500 Kč a povinnost nahradit náklady řízení v částce 1 000 Kč. Prvostupňový správní orgán považoval žalobce za účastníka dopravní nehody s odůvodněním, že při nehodě byla zraněna žalobcova vnučka, kterou doprovázel a vedl za ruku. Ačkoli nedošlo ke zranění žalobce, ani mu nevznikla žádná hmotná škoda, měl za svoji vnučku odpovědnost. Po zraněné vnučce totiž nelze s ohledem na její rozumové schopnosti požadovat, aby si uvědomovala své povinnosti plynoucí z účasti na dopravní nehodě, a proto to byl její doprovod, který za ni měl tyto povinnosti převzít, pokud to s ohledem na svou nepřítomnost nemohl učinit její zákonný zástupce. Prvostupňový správní orgán poukázal také na to, že během nehody byl žalobce s vnučkou fyzicky spojen a byl to on, kdo rozhodoval, respektive měl rozhodovat o bezpečnosti jejich záměru přejít vozovku.

[3] Žalovaný v záhlaví uvedeným rozhodnutím zamítl odvolání žalobce a rozhodnutí o přestupku potvrdil. Žalovaný nepřisvědčil žalobci, že byl pouhým svědkem dopravní nehody. Souhlasil naopak se závěrem prvostupňového správního orgánu, že vzhledem k tomu, že vedl nezletilou vnučku za ruku, tedy řídil, respektive ovlivňoval její pohyb, byl účastníkem dopravní nehody. Tvrzení žalobce, že mu vozidlo vytrhlo vnučku z ruky, za kterou ji do té doby držel, jej propojuje s nehodovým dějem a vylučuje, že by byl pouhým svědkem nehody. Účastníkem dopravní nehody je tedy ten, kdo se nehodového děje účastnil, byť nemusí jít nutně o osobu při nehodě zraněnou. Protože žalobce držel svoji vnučku za ruku a vozidlo mu ji vytrhlo z ruky, měl na nehodě prokazatelnou účast, neboť nehodu mohl svým jednáním ovlivnit. To svědek nemůže. Ačkoli také z hlediska morálního a občanskoprávního lze podle žalovaného akceptovat přechod povinností z nezletilé chodkyně na osobu, která o ni v danou chvíli pečuje, nebylo by možné jen na základě této skutečnosti učinit závěr o tom, že pečující osoba je účastníkem dopravní nehody. V dané věci však bylo prokázáno, že žalobce byl účastníkem nehodového děje. Na tom nic nemění skutečnost, že povinnosti účastníka dopravní nehody stíhaly také řidičku, s níž ostatně bylo vedeno samostatné správní řízení. Zranění vnučky (nohy a rtu), bylo prokázáno lékařskými zprávami. Není na místě rozlišovat mezi přímým a nepřímým účastníkem nehody. Žalobce nemohl jednat v právním omylu, neboť si pro případ, že by vnučka byla zraněna, byl vědom povinnosti přivolat policii i sanitku, jakož i povinnosti setrvat na místě. Argumentace žalobce tedy spíše směřuje k jednání v omylu skutkovém, který ale lze uplatnit jen ve vztahu k jednání úmyslnému, nikoli nedbalostnímu. Žalobce si byl vědom toho, že došlo ke zranění rtu. Již takové banální zranění zakládá povinnosti oznámit dopravní nehodu policii a setrvat na místě do jejího příjezdu. Pro odpovědnost za přestupek nevědomé nedbalostní zavinění postačuje.

pokračování

[4] Žalobce podal žalobu ke Krajskému soudu v Plzni, který výše uvedeným rozsudkem zrušil rozhodnutí žalovaného i rozhodnutí o přestupku a věc vrátil žalovanému k dalšímu řízení. Soud vyšel z toho, že za účastníka dopravní nehody je podle informací na webových stránkách Policie ČR považována osoba, která nehodu způsobila, a osoba poškozená. V dané věci jedinou poškozenou byla vnučka žalobce. Pouze z toho, že byla v ten moment svěřena do péče žalobce, nelze dovodit odpovědnost žalobce za přestupek, což konstatoval i žalovaný. Soud se však neztotožnil se závěrem správních orgánů, které postavení žalobce jako účastníka dopravní nehody dovozovaly toliko z fyzického kontaktu mezi žalobcem a jeho zraněnou vnučkou, aniž by se zabýval otázkou, zda to byl skutečně žalobce, který řídil a ovlivňoval pohyb nezletilé vnučky. Stejně tak totiž mohla ona táhnout žalobce směrem vpřed a tím ovlivňovat a řídit jeho pohyb. Proto za situace, kdy žalobce podle shodných tvrzení kráčel za vnučkou, nebylo ze strany správních orgánů prokázáno, kdo ovlivňoval a řídil či pohyb. Žalobce byl podle soudu spíše v postavení svědka dopravní nehody. Nad rámec krajský soud uvedl, že v takto hraničním případě, s ohledem na nejednoznačnost vymezení pojmu účastník dopravní nehody, bylo také na místě uvažovat o možnosti použití ustanovení o právním omylu podle § 17 zákona č. 250/2016, o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich (dále „zákon o odpovědnosti za přestupky“), neboť po osobě, která v dané problematice není hlouběji erudovaná, nelze požadovat, aby domýšlela, zda je či není účastníkem dopravní nehody. Uložil tedy správním orgánům, aby v tomto ohledu zjistily skutečný stav věci s tím, že pokud se nepodaří zjistit, kdo ovlivňoval či řídil či pohyb, aby řízení bylo zastaveno.

II. Obsah kasační stížnosti

[5] Žalovaný (dále „stěžovatel“) napadl rozsudek krajského soudu kasační stížností. Navrhl, aby Nejvyšší správní soud zrušil rozsudek krajského soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

[6] Stěžovatel namítl, že krajský soud nesprávně posoudil právní otázku, zda žalobce, jenž jako chodec vedl za ruku nezletilou vnučku, která byla zraněna couvajícím vozidlem, byl účastníkem dopravní nehody. Stěžovatel trvá na tom, že dospělá osoba, která vede za ruku nezletilé šestileté dítě (je s ním fyzicky spojena), je osobou, která ovlivňuje a řídí pohyb tohoto dítěte. Tuto okolnost není třeba dokazovat, jak požaduje krajský soud. Je totiž logické, že dospělý člověk na takové dítě působí daleko větší silou, než by tomu bylo naopak. Nic na tom nemůže změnit okolnost, že žalobci bylo v době spáchání přestupku 69 let. Proto v situaci, kdy je takové dítě sraženo jedoucím vozidlem, je tato dospělá osoba účastníkem dopravní nehody, a nikoli pouhým svědkem. Žalobce by mohl být svědkem pouze tehdy, pokud by pohyb dítěte neovládal (nebyl s ním fyzicky spojen).

[7] Stěžovatel nesouhlasí ani s tím, že žalobce mohl jednat v právním omylu, neboť žalobce si byl vědom toho, že v případě většího zranění dítěte byl povinen přivolat záchrannou službu a Policii ČR. K tomuto kroku nepřistoupil s ohledem na rozsah zranění a záměr předat dítě jeho matce. Zákon však tuto povinnost váže na zranění při dopravní nehodě bez ohledu na jeho rozsah. Zranění dítěte bylo zřetelné.

[8] Žalobce ve vyjádření ke kasační stížnosti uvedl, že krajský soud základní otázku sporu posoudil správně. Nepostřehl sice, že tvrzení o tom, že žalobce dítě řídil a ovlivňoval, se neobjevilo v řízení před správním orgánem I. stupně, ale až před žalovaným, a proto

se k tomuto tvrzení nemohl žalobce vyjádřit, správně však žalovanému uložil, aby se touto otázkou blíže zabýval a zjistil skutečný stav věci. Žalobce nesouhlasí se stěžovatelem, že není třeba provádět dokazování. V dané věci totiž skutkový stav věci nebyl zjištěn, ale vymyšlen. Správní rozhodnutí však nelze opírat o představy a domněnky, nýbrž musí být spolehlivě prokázán skutkový stav. Krajský soud správně naznačil různé modelové situace. Přílehlavá je i jeho úvaha o právním omylu.

III. Posouzení Nejvyšším správním soudem

[9] Nejvyšší správní soud přezkoumal napadený rozsudek v rozsahu kasačních námitek, přičemž ověřil, zda netrpí vadami, k nimž by musel přihlédnout z úřední povinnosti (§ 109 odst. 3 a 4 s. ř. s.), a dospěl k závěru, že kasační stížnost je důvodná.

[10] Kasační námitky stěžovatele se týkají tří otázek. Stěžovatel krajskému soudu předně vytýká, že nesprávně vyložil pojem účastník dopravní nehody ve smyslu § 47 odst. 3 a 4 zákona o silničním provozu, jestliže za takového účastníka nepovažoval žalobce. Dále se stěžovatel vymezil vůči pokynu k doplnění dokazování ohledně otázky, zda žalobce řídil a ovládal pohyb své vnučky. Závěrem stěžovatel nesouhlasil s úvahami krajského soudu o možném právním omylu na straně žalobce.

[11] Podle § 47 odst. 3 písm. b) zákona o silničním provozu jsou účastníci dopravní nehody povinni oznámit, v případech stanovených tímto zákonem, nehodu policii; došlo-li k zranění, poskytnout podle svých schopností první pomoc a k zraněné osobě přivolat poskytovatele zdravotnické záchranné služby.

[12] Podle § 47 odst. 4 zákona o silničním provozu dojde-li při dopravní nehodě k usmrcení nebo zranění osoby nebo k hmotné škodě převyšující zřejmě na některém ze zúčastněných vozidel včetně přepravovaných věcí částku 100 000 Kč, jsou účastníci dopravní nehody povinni podle písm. a) neprodleně ohlásit dopravní nehodu policistovi, a podle písm. c) setrvat na místě dopravní nehody až do příchodu policisty nebo se na toto místo neprodleně vrátit po poskytnutí nebo přivolání pomoci nebo ohlášení dopravní nehody.

[13] Klíčovou otázkou je v posuzované věci výklad pojmu účastník dopravní nehody.

[14] Krajský soud správně uvedl, že pojem účastník dopravní nehody není v zákoně ani v dosavadní judikatuře definován. Z § 47 zákona o silničním provozu samo o sobě neplyne, zda lze žalobce považovat za účastníka dopravní nehody či nikoliv. Za této situace je nutné tento pojem – a s ním související povinnosti – vyložit za použití dalších výkladových metod, mimo jiné výkladu systematického a teleologického (viz například rozsudek rozšířeného senátu NSS z 26. 10. 2005, čj. 1 Afs 86/2004-54, č. 792/2006 Sb. NSS).

[15] Co se týče účelu povinností, které jsou účastníkům dopravní nehody uloženy (povinnosti ohlásit dopravní nehodu policii a povinnosti setrvat na místě nehody do jejího příjezdu či se na toto místo vrátit), je třeba vyjít z toho, že sledují veřejné i soukromé zájmy. Veřejný zájem spočívá v zájmu společnosti na řádném vyšetření dopravních nehod a případném vyvození související veřejnoprávní odpovědnosti (ať již dle práva trestního či správního). Soukromý zájem pak spočívá v ochraně zájmů poškozených či třetích osob (typicky pojistitelů. I pro tyto osoby je důležité, aby věc byla řádně vyšetřena a byla zjištěna totožnost osoby, která za nehodu odpovídá, a další skutkové okolnosti nehody. S ohledem

pokračování

na uvedené zájmy je tedy žádoucí, aby byla dopravní nehoda (za stanovených podmínek) ohlášena policii a účastníci vyčkali jejího příjezdu. Dostát uvedeným povinnostem na druhou stranu zabere určitý čas a úsilí. Splnění těchto povinností tedy nelze požadovat po jakékoliv osobě, která by se o nehodě dozvěděla (typicky po náhodném kolemjdoucím), ale pouze po osobě, která se nehody určitým způsobem účastnila. Tyto povinnosti tedy budou nepochybně stíhat nejen osobu, která nehodu způsobila (tou může být řidič, chodec či například cyklista), ale i osobu poškozenou. Poškozeným může být řidič jakožto vlastník poškozeného vozidla, zraněný spolujezdec či chodec. Tyto povinnosti nicméně nejsou omezeny pouze na tyto osoby, protože účastníkem nehody nepochybně bude i řidič, který nebude ani viníkem nehody, ale ani poškozeným, protože nebude vlastníkem vozidla, ani nebude sám zraněn. Obecně vzato tedy půjde o osoby, které mají k dopravní nehodě bližší vztah a kterých se dopravní nehoda určitým způsobem přímo dotkla.

[16] V kontextu posuzované věci vzniká otázka, zda v tomto bližším vztahu k dopravní nehodě může být i osoba vykonávající dohled nad nezletilým (zde šestiletým dítětem), které bylo při nehodě zraněno, a zda je v tomto ohledu významný fyzický kontakt (například držení za ruku) mezi dohlížející osobou a nezletilým dítětem. Právě tuto okolnost považoval za rozhodnou jak žalovaný, tak i krajský soud, který správním orgánům uložil zjistit, kdo při nehodě ovlivňoval či pohyb (zda žalobce ovlivňoval pohyb vnučky, či tomu bylo naopak).

[17] Podle Nejvyššího správního soudu to, zda dohlížející osoba skutečně (fyzicky) ovládala a řídila pohyb nezletilého, není pro posouzení projednávané věci významné. Rozhodující je již samotná povinnost dohledu nad nezletilým dítětem, které ještě nenabýlo plné svéprávnosti. Tuto povinnost mají primárně rodiče dítěte. Povinnost dohledu nad dítětem vyplývá z rodičovské odpovědnosti, jejíž součástí je i ochrana dítěte (§ 858 občanského zákoníku). Ochranu dítěte, stejně jako dohled nad ním mohou rodiče na základě dohody dočasně svěřit jiné osobě (§ 881 občanského zákoníku), například příbuznému nebo známému, ale také různým školním či mimoškolním zařízením. Tyto osoby tím po určitou dobu nebo při určité činnosti vstupují do povinnosti vykonávat dohled nad dítětem namísto rodičů. Pak ale za svěřené dítě, které nenabýlo plné svéprávnosti, nesou odpovědnost.

[18] Jak již soud výše zmínil, povinnosti, které jsou uloženy účastníkům dopravní nehody, sledují mimo jiné ochranu zájmů poškozených či třetích osob (typicky pojistitelů). V této souvislosti je proto důležité poukázat na soukromoprávní odpovědnost osoby dohlížející na nezletilého, který nenabýl plné svéprávnosti. Delikt ní způsobilost nezletilého totiž zásadně koresponduje s jeho svéprávností. Nezletilý, který nenabýl plné svéprávnosti, odpovídá za své jednání, je-li s to posoudit je a ovládnout (§ 24 věta první občanského zákoníku). Podle § 2921 občanského zákoníku, ve znění účinném do 30. 6. 2021, tedy ve znění účinném v době rozhodné pro posouzení projednávané věci, platilo, že *společně a nerozdílně se škůdce nahradí škodu i ten, kdo nad ním zanedbal náležitý dohled. Není-li škůdce povinen k náhradě, nahradí poškozenému škodu ten, kdo nad škůdce zanedbal dohled*. Jak plyne z rozsudku Nejvyššího soudu z 30. 9. 2020, čj. 25 Cdo 1091/2020-125, smysl tohoto ustanovení je dvojitý, „[z]a prvé má působit výchovně na osoby povinné dohledem k plnění jejich povinností k nezletilým dětem, které nenabýly plné svéprávnosti, nebo osobám stíženým duševní poruchou. Za druhé pak plní účel zabezpečit poškozeným, aby se jim dostalo účinné náhrady, neboť osoby podléhající dohledu zpravidla nebudou za způsobenou škodu odpovídat a pokud ano,

nebudou většinou disponovat takovými finančními prostředky, aby byly schopny poškozenému škodu nahradit (Knapp, Viktor, Luby, Štefan a kol. Československé občanské právo, Svazek II. 2. vydání. Praha: Orbis, 1974, s. 415).“ Podle tohoto rozsudku nezletilí, kteří nenabyli plné svéprávnosti, hradí jimi způsobenou újmu, jestliže byli schopni posoudit následky svého jednání a ovládnout je (§ 2920 občanského zákoníku, ve znění účinném do 30. 6. 2021). V opačném případě (s výjimkou situace, kdy je vzhledem k majetkovým poměrům škůdce a poškozeného spravedlivé, aby deliktně nezpůsobilým osobám byla přesto povinnost k náhradě uložena) má poškozený nárok na náhradu újmy jen proti osobě, která byla povinna vykonávat nad takovým škůdcem dohled, prokáže-li, že náležitý dohled zanedbala.

[19] Není vyloučeno, že nezletilé dítě, které nenabylo plné svéprávnosti, bude viníkem dopravní nehody a způsobí škodu, za kterou však nebude pro nedostatek delikttní odpovědnosti odpovídat. Pouhá existence dohledové povinnosti pak sice sama o sobě nezakládá povinnost k náhradě škody (poškozený musí v soudním sporu tvrdit a prokázat zanedbání náležitého dohledu, aby povinnost dohlížejí osoby k náhradě škody nastoupila), to však nic nemění na tom, že účastníkem dopravní nehody se za takové situace stává i dohlížejí osoba. Pro závěr o tom, že se dohlížejí osoba stává účastníkem dopravní nehody, pokud je do nehodového děje zapojeno svěřené dítě (takové dítě ostatně nemusí být při nehodě ani samo zraněno), totiž postačí již jen možnost, že by odpovědnost za případnou škodu tato osoba mohla nést. Není určující, zda povinnost dohlížejí osoby k náhradě škody skutečně nastoupí, tedy zda zanedbání náležitého dohledu bude prokázáno.

[20] Dohlížejí osoba bude účastníkem dopravní nehody nejen v případě samostatné odpovědnosti (tehdy, pokud nezletilý škůdce nebude pro nedostatek delikttní odpovědnosti za škodu odpovědný), ale i v případě, že bude za škodu odpovídat spolu s nezletilým škůdcem společně a nerozdílně (§ 2921 občanského zákoníku). První varianta bude nepochybně převažovat. Pokud totiž dítě potřebuje při pohybu po městě dohled a doprovod, tedy není schopno samostatného pohybu v silničním provozu, stěží bude takové dítě disponovat rozumovou a volní vyspělostí potřebnou k tomu, aby bylo schopno vyhodnotit a řešit následky dopravní nehody. Zcela vyloučit nicméně nelze ani případ druhý, tedy situaci, kdy viníkem dopravní nehody bude starší (například čtrnáctileté) dítě, které v konkrétním případě bude deliktně způsobilou osobou, avšak solidárně s ním bude přicházet v úvahu i odpovědnost dohlížejí osoby přítomné při dopravní nehodě. Stěží si lze ostatně představit, že rodič (či jiná dohlížejí osoba) ponechá po dopravní nehodě takové dítě svému osudu; tedy ponechá čistě na něm splnění povinností účastníka dopravní nehody. Vedle toho nelze jistě vyloučit ani vznik zcela hraničních situací, kdy nebude možné uzavřít, že osoba dohlížejí nad nezletilým dítětem je také účastníkem dopravní nehody. Půjde o situaci, kdy nezletilým bude například dítě ve věku sedmnácti let (takové dítě je ostatně již samo odpovědné za přestupek; § 18 zákona č. 250/2016, Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich), které bude sice z nějakého důvodu doprovázeno osobou pověřenou dohledem, avšak bude zcela zjevně schopno (a povinno) nastalou situaci samo vyřešit a dostát povinností, které mu jako účastníkovi dopravní nehody plynou ze zákona o silničním provozu. To už však budou případy, kdy o účinném dohledu bude možné dosti polemizovat. Netřeba asi příliš zdůrazňovat, že takové situace nebudou příliš časté. Spíše jde o hypotetickou úvahu, protože z logiky věci doprovázeny budou zpravidla daleko menší děti.

pokračování

[21] Pouze pro úplnost soud připomíná, že závěry ve vztahu k odpovědnosti dohlízející osoby s ohledem na časové okolnosti posuzované věci činil podle § 2920 a § 2921 občanského zákoníku, ve znění před novelou provedenou zákonem č. 192/2021 Sb., účinnou od 1. 7. 2021, která dosavadní režim solidární deliktní odpovědnosti nezletilého a osoby povinné náležitým dohledem se zachovala jen u nezletilých starších 13 let. U mladších dětí se nově vychází z toho, že nemají deliktní způsobilost s výjimkou deliktní odpovědnosti za činy povahy úmyslného trestného činu a specifické případy, kdy je škoda způsobena majetným nezletilým. Podle důvodové zprávy k zákonu č. 192/2021 Sb. věková hranice 13 let pro zmenšenou deliktní odpovědnost byla zvolena jako věk, do kterého bude dítě typicky stále vyžadovat poměrně intenzivní dohled, a s největší pravděpodobností proto bude v případě deliktního jednání dítěte odpovídat ten, kdo dohled zanedbal.

[22] Osobu vykonávající dohled nad nesvéprávným dítětem je třeba považovat za účastníka dopravní nehody ještě i z jiného důvodu, než je jen možná (spolu)odpovědnost dohlízející osoby za škodu způsobenou dítětem. Povinností takové osoby je dítě chránit. Při dopravní nehodě totiž samozřejmě nejde jen o zájmy třetích osob, ale také o zájmy samotného dítěte, které může být při dopravní nehodě zraněno. Podle § 31 občanského zákoníku se má za to, že každý nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku. Svéprávnost člověka se tak rozvíjí postupně, s věkem. *„Otázka svéprávnosti či nesvéprávnosti je tak ve skutečnosti otázkou, čím rozum a vůle se přičítá konkrétní osobě.“ (...)* Jestliže však v právním řádu existují osoby, které nemají vlastní rozum a vůli, je nutné těmto osobám přičítat rozum a vůli jiných lidí. Tato alternativa nastává v situacích, kdy není splněn faktický předpoklad pro vlastní právní jednání osoby, neboť její rozum a vůle se ještě nevyvinuly (děti), nebo se nikdy nevyvinuly, nebo se sice vyvinuly, ale zase se ztratily (duševně choří). Institut zákonného zástupce nebo opatrovníka tak není ničím jiným než vymezením přičitatelnosti rozumu a vůle osobě, která rozum a vůli sama nemá. Z toho také plyne, že nesvéprávná osoba není sama způsobilá stanovit, sledovat a ochránit své zájmy, což ovšem neznamená, že by žádné vlastní zájmy neměla. Právě proto, že její zájmy - i když je nesvéprávná - právní řád uznává, poskytuje jí zákonného zástupce či opatrovníka, který má její zájmy chránit.“ (BERAN K. komentář k § 15 občanského zákoníku. In: ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654) [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-5-12]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.)

[23] Nesvéprávné dítě tedy není samo způsobilé plně ochránit své zájmy, což ovšem neznamená, že by žádné vlastní zájmy nemělo. Tyto zájmy za takové dítě musí hájit právě osoba, která byla rodiči pověřena ochranou a dohledem nad ním na základě dohody (§ 881 občanského zákoníku). Tím totiž tato osoba po určitou dobu nebo při určité činnosti vstupuje do povinností rodičů. Tyto povinnosti zahrnují jak předpokládané a předem dohodnuté jednání (doprovod dítěte na místo určení a podobně), tak případné řešení nečekaných situací. Mezi povinnosti ve vztahu k řešení nečekaných situací je pak nutné zahrnout právě i přivolání policie a setrvání na místě do jejího příjezdu v případě dopravní nehody nebo poskytnutí první pomoci (podle svých schopností) a přivolání poskytovatele zdravotnické záchranné služby, došlo-li k zranění. Jelikož nezletilý sám není schopen nastalou situaci řešit, musí ji (fakticky i právně) vyřešit dohlízející osoba.

[24] Zbývá zdůraznit, že fyzický kontakt mezi dohlízející osobou a nezletilým dítětem či vzájemné fyzické ovládání pohybu, je pro posouzení odpovědnosti dohlízející osoby (a tedy i pro výklad pojmu účastník dopravní nehody) nepodstatný. Tomuto závěru svědčí i obsah pojmu náležitý dohled. Tento pojem je podle civilní judikatury potřeba chápat v širším smyslu, tedy nejenom jako bezprostřední dozor vykonávaný nad dítětem, resp. osobou stíženou duševní poruchou, ale i jako určitý soubor obecnějších opatření, která jsou vůči osobě podléhající dohledu činěna. Náležitý dohled tedy neznamená jen bezprostřední zabránění či zákaz určitého škodlivého jednání, ale i celkový přístup k výchově nezletilého a výchovné působení k tomu, aby závadné jevy v jeho chování byly odstraněny (ohledně dohledu rodičů srov. rozsudek NS z 20. 2. 2003, čj. 25 Cdo 1333/2001). Podle nálezů Ústavního soudu z 15. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 1587/15, nelze při určování zákonem požadované míry náležitého dohledu přijmout hraniční pozici (bod 40). Náležitým dohledem je třeba v kontextu chování dítěte v rámci silničního provozu rozumět zajištění, že dítě bude vozovku přecházet v souladu s platnými normami a při zohlednění míry opatrnosti, jakou lze očekávat u průměrné svéprávné osoby (bod 43). To přitom lze zajistit nejen tím, že bude dohlízející osoba držet dítě za ruku, ale také tím, že dítěti vysvětlí, jak se pohybovat v silničním provozu, a naučí jej přecházet silnici v souladu s právními předpisy, tedy na přechodu pro chodce a nikoliv tak, že by na přechod vstoupilo bezprostředně před blížícím se vozidlem. Jinými slovy z judikatury jasně plyne, že pro úvahy o výkonu dohledu v situacích vznikajících v rámci silničního provozu není automaticky rozhodné, zda ze strany dohlízející osoby bylo dítě fyzickým způsobem omezeno v samostatném pohybu či nikoli. Proto tuto skutečnost není třeba pro účely zodpovězení otázky, zda dohlízející osoba je účastníkem dopravní nehody, zjišťovat a prokazovat fyzický kontakt mezi dohlízející osobou a nezletilým dítětem a vzájemné ovlivňování jejich pohybu, čímž soud odpovídá na kasační námitku ohledně nesprávnosti pokynu krajského soudu k doplnění dokazování. Tato skutečnost může jistě hrát roli při posuzování samotné odpovědnosti dohlízející osoby, a to s ohledem na konkrétní okolnosti (věk dítěte, jeho obvyklé chování, poměry v konkrétním místě nehody, zda dítě lokalitu zná, či naopak se pochybuje v neznámém a pro něho nestandardním prostředí). Nemůže však být rozhodná pro samotný závěr o dohlízející osobě jako účastníkovi dopravní nehody.

[25] Je tedy zřejmé, že postavení osoby vykonávající dohled není shodné s postavením náhodného kolemjdoucího. Osoba dohlízející proto nemůže být pouhým svědkem nehody, jak naznačoval krajský soud. Náhodný kolemjdoucí nemá ve vztahu k nastalé dopravní nehodě žádné specifické povinnosti nad rámec obecných povinností, především povinnosti poskytnout pomoc osobě, která je v nebezpečí smrti či vážné újmy na zdraví (§ 150 trestního zákoníku). I pokud však takovou pomoc kolemjdoucí neposkytne, odpovídá pouze za spáchání trestného činu neposkytnutí pomoci, a nikoli za účinek způsobený nesplněním příkázané činnosti. Neodpovídá tedy za následek například v podobě smrti poškozeného ve smyslu odpovědnosti za některý z trestných činů proti lidskému životu či zdraví. Není zde dána trestní odpovědnost za poruchový delikt. (Šámal P. a kol. Trestní zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, komentář k § 150; Ščerba, F. a kol. Trestní zákoník. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, komentář k § 150). Oproti tomu v případě, že v důsledku neposkytnutí pomoci ze strany osoby, které z jiného právního předpisu plyne zvláštní povinnost vůči ohrožené osobě, dojde ke smrti této ohrožené osoby nebo k zhoršení jejího zdravotního stavu, bude tato osoba odpovídat za způsobený následek ve smyslu některého z trestných činů proti lidskému životu či zdraví (§ 140 a násl. trestního zákoníku). Z tohoto důvodu zaviněné jednání matky, která zanedbala svou zákonnou povinnost

pokračování

pečovat o dítě, a v důsledku toho došlo k jeho úmrtí, zakládá trestní odpovědnost za poruchový delikt a nikoli za trestný čin neposkytnutí pomoci (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 1997, sp. zn. 2 Tzn 106/97). V obdobné situaci by se ocitala i dohlížející osoba, která převzala povinnosti rodičů. Její jiné postavení je tedy patrné i z možných trestněprávních souvislostí.

[26] Za nerelevantní Nejvyšší správní soud považuje odkaz krajského soudu na webové stránky Policie ČR (<https://www.policie.cz/clanek/akce-a-projekty-prevence-kdyz-se-stane-dopravni-nehoda.aspx>). Především totiž článek na webových stránkách Policie ČR nepředstavuje jakkoliv závazný výklad práva. Rovněž však z odkazovaného článku nijak jednoznačně neplyne, že by žalobce nemohl být účastníkem dopravní nehody. Zmíněný článek je zjednodušujícím přehledem, který se ze své podstaty nemůže zabývat všemi v úvahu přicházejícími eventualitami a nepředpokládá tak (specifickou) situaci žalobce.

[27] Relevantní naopak jistě je argument upřednostněním restriktivního výkladu. V oblasti trestání totiž platí právní zásada *nullum crimen sine lege certa* a z této zásady pramenící požadavek, aby v případě nejasnosti byl volen spíše výklad restriktivní. Obdobný požadavek pak plyne i ze zásady *in dubio pro libertate* (viz například nálezy Ústavního soudu ze dne 15. 12. 2003, sp. zn. IV. ÚS 666/02). Nicméně uvedené zásady nelze absolutizovat. I v trestním právu jsou některé trestné činy vyjádřeny za použití neurčitých právních pojmů (viz například trestný čin výtržnictví dle § 358 trestního zákoníku) a neplatí, že by v každém takovém případě bylo nutno obviněného osvobodit za použití restriktivního výkladu. Tím spíše pak uvedené neplatí v oblasti správního trestání, kde se nelze použití neurčitých právních pojmů vyhnout. Judikatura Nejvyššího správního soudu proto uvádí, že použití výkladu ve prospěch soukromé osoby je na místě, pouze pokud jsou zde dvě srovnatelně přesvědčivé výkladové alternativy (rozsudek rozšířeného senátu NSS z 16. 10. 2008, čj. 7 Afs 54/2006-155, 1778/2009 Sb. NSS). Přitom i přesvědčivý systematický a teleologický výklad může vést k nepoužitelnosti restriktivního výkladu (rozsudek NSS z 28. 11. 2018, čj. 8 As 274/2018-23, 3846/2019 Sb. NSS). Tak je tomu i dané věci. Zákon dohlížející osobě ukládá specifické povinnosti pramenící z toho, že převzala dohled nad nezletilým dítětem. Bylo by v rozporu se systematickou právního řádu a účelem daných ustanovení, pokud by z těchto povinností byly vyloučeny povinnosti řešené v tomto případě (přivolat policii a vyčkat jejího příjezdu v případě dopravní nehody). Takový závěr by nakonec vedl k nižší ochraně soukromých zájmů poškozeného nezletilého dítěte. Za situace, kdy by viník dopravní nehody z místa nehody ujel, by hrozilo, že nezletilý neobdrží odškodnění, na nějž má právní nárok. Totožnost viníka dopravní nehody by totiž v řadě případů nebylo možné dodatečně zjistit. Z těchto důvodů tedy nemohou zmíněné zásady preferující výklad ve prospěch soukromé osoby převážit nad podstatně přesvědčivějším systematickým a teleologickým výkladem.

[28] Stěžovatel dále nesouhlasí s tím, že žalobce mohl jednat v právním omylu, neboť žalobce si byl vědom toho, že v případě většího zranění dítěte byl povinen přivolat záchrannou službu a Policii ČR. Tato námitka je však nepřijatelná. Žalobce tuto otázku neuplatnil v řízení před krajským soudem, ač mu v tom nic nebránilo (§ 104 odst. 4 s. ř. s.). Polemizuje-li pak stěžovatel v kasační stížnosti s úvahou krajského soudu k právnímu omylu, pohybuje se tato námitka mimo rámec předmětu soudního přezkumu vymezeného včas a řádně uplatněnými žalobními body. Proto není vůbec namístě se touto námitkou v

kasačním řízení jakkoliv dále zabývat, byť se k této otázce krajský soud nad rámec žaloby stručně vyjádřil jako *obiter dictum* (srov. rozsudek NSS z 9. 11. 2022, čj. 8 As 270/2020-69, bod 22). Nešlo ovšem o rozhodovací důvody rozsudku krajského soudu, od kterých se odvíjel závazný právní názor krajského soudu.

[29] Lze tedy shrnout, že v situaci, kdy se nehody účastní nezletilé dítě, které nenabýlo plné svéprávnosti, je zpravidla účastníkem dopravní nehody i osoba vykonávající bezprostřední dohled nad tímto dítětem. Není rozhodné, zda taková osoba řídila a ovládala pohyb svěřeného dítěte, jelikož její účastenství je založeno již převzetím dohledu nad dítětem.

IV. Závěr a náklady řízení

[30] Nejvyšší správní soud na základě výše uvedených úvah dospěl k závěru, že kasační stížnost je důvodná, neboť závěry krajského soudu nejsou správné. S ohledem na výše uvedené ovšem neobstojí ani rozhodnutí stěžovatele, který závěr o účastenství žalobce postavil na tom, že ten držel svoji vnučku za ruku a vozidlo mu ji vytrhlo z ruky. Žalobce měl podle stěžovatele na nehodě prokazatelnou účast, neboť nehodu mohl svým jednáním ovlivnit. Výslovně pak žalovaný odmítl možnost, že by jen na základě toho, že žalobce v danou chvíli o nezletilé dítě pečoval a vykonával nad ním dohled, bylo možné konstatovat, že je účastníkem dopravní nehody. To však zcela odporuje závěrům vysloveným v tomto rozsudku. Ačkoli byl zrušující výrok rozsudku krajského soudu ve výsledku správný, nelze kasační stížnost zamítnout. Kasační stížnost totiž nelze zamítnout jen proto, že zrušující výrok rozsudku byl správný, bez ohledu na jeho oporu v odůvodnění (usnesení rozšířeného senátu NSS ze 14. 4. 2009, čj. 8 Afs 15/2007-75, č. 1865/2009 Sb. NSS). Nejvyšší správní soud současně nemůže právní hodnocení krajského soudu pouze korigovat v odůvodnění tohoto rozsudku, neboť důvody napadeného rozsudku v převažující míře neobstojí. Jinak řečeno, jednalo by se o nepřipustně rozsáhlou změnu závazného právního názoru pro správní orgán. Nejvyšší správní soud proto v souladu s § 110 odst. 1 s. ř. s. napadený rozsudek krajského soudu zrušil. Zruší-li Nejvyšší správní soud rozhodnutí krajského soudu, a pokud již v řízení před krajským soudem byly pro takový postup důvody, současně se zrušením rozhodnutí krajského soudu může sám podle povahy věci rozhodnout o zrušení rozhodnutí správního orgánu (§ 110 odst. 2 písm. a) s. ř. s.). Vzhledem k tomu, že v dané věci by krajský soud v souladu s vysloveným závazným právním názorem neměl jinou možnost, než zrušit napadené rozhodnutí stěžovatele rozhodl Nejvyšší správní soud v souladu s § 110 odst. 2 písm. a) ve spojení s § 78 odst. 1 a 4 s. ř. s. tak, že toto rozhodnutí zrušil a věc vrátil stěžovateli k dalšímu řízení. V něm je vázán právním názorem vysloveným v tomto rozsudku (§ 110 odst. 2 písm. a) ve spojení s § 78 odst. 5 s. ř. s.).

[31] V případě, že Nejvyšší správní soud zrušil rozsudek krajského soudu a současně zrušil i rozhodnutí správního orgánu dle § 110 odst. 2 s. ř. s., je povinen rozhodnout kromě nákladů řízení o kasační stížnosti i o nákladech řízení, které předcházelo zrušenému rozhodnutí krajského soudu (§ 110 odst. 3 věta druhá s. ř. s.). Při rozhodování o náhradě nákladů řízení vychází soudní řád správní z celkového úspěchu ve věci (§ 60 odst. 1 ve spojení s § 120 s. ř. s.). Stěžovatel úspěch neměl, a proto nemá právo na náhradu nákladů řízení. Žalobce naopak úspěšný byl, a proto má právo na náhradu nákladů řízení o žalobě a o kasační stížnosti.

pokračování

[32] Náklady řízení o žalobě tvoří zaplacený soudní poplatek ve výši 3 000 Kč za žalobu. V řízení o kasační stížnosti žalobci žádné náklady nevnikly. Stěžovatel je tedy povinen žalobci zaplatit náhradu nákladů řízení ve výši 3000 Kč, a to ve lhůtě 30 dnů od právní moci tohoto rozsudku.

Poučení: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně 16. května 2023

Jitka Zavřelová
předsedkyně senátu